

◆◆◆ HÁMORI ANTAL

Magzatvédelem magyar szívhangrendelettel*

1. BEVEZETÉS: KÖZVETLEN APROPÓ, ELŐZMÉNYEK, REFLEXIÓK

A belügyminiszter a 2022. szeptember 15-én hatályba lépett 29/2022. (IX. 12.) BM rendelet 1. §-ával elrendelte, hogy a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény végrehajtásáról szóló 32/1992. (XII. 23.) NM rendelet (R., Vhr.) 4. számú melléklete az 1. melléklet szerint módosul; az R. 4. számú melléklet „A” jelű rész 1. KÉRŐLAP A TERHESSÉG MEGSZAKÍTÁSÁHOZ alcímének szövege kiegészült azzal a mondattal, hogy: „A bemutatott orvosi lelet rögzíti, hogy az állapotos nő számára az egészségügyi szolgáltató a magzati életfunkciók működésére utaló tényezőt egyértelműen azonosítható módon bemutatta.”

A Belügyminisztérium egészségügyi szakmai irányelve a méhen belüli, élő várandósság megállapításáról és rizikóbesorolásáról a várandós gondozásba vétele céljából, amely az Egészségügyi Közlöny (EK) 2022/15. számában jelent meg („Érvényesség időtartama: 2022. szeptember 15.”), VII. 1. 1.3. alpontjában tartalmazza:

[...] Nem kívánt terhesség esetén biztosítani kell, hogy a várandós nő a magzatot, annak az adott terhességi korra jellemző életfunkcióit, szív-működését észlelje (pl. a magzat ultrahang képét, a szív pulzációját, ha technikailag lehetséges, egyértelműen azonosítva meg kell részére mutatni, illetve a szívhangot meghallgattatni, amennyiben annak orvosi eljenjavallata nem áll fenn).¹

---

* A kézirat lezárva: 2023. febr. 28.

¹ Vö. pl. a területi védőnői ellátásról szóló 49/2004. (V. 21.) ESzCsM rendelet 5. számú melléklet „magzati szívhangvizsgáló készülék” szövegrész; az Egészségbiztosítási Alap terhére finanszírozható járóbeteg-szakellátási tevékenységek meghatározásáról, az igénybevétel során alkalmazandó elszámolhatósági feltételekről és szabályokról, valamint a teljesítmények elszámolásáról szóló 9/2012. (II. 28.) NEFMI rendelet 2. számú melléklet „Magzati szívhang Doppler vizsgálata”, „a szívhanghallgatást Doppler készülékkel” szövegrészek; az egészségügyi szakellátás társadalombiztosítási finanszírozásának egyes kérdéseiről szóló 9/1993. (IV. 2.) NM rendelet 2. számú melléklet „Magzati szívhang Doppler vizsgálata” szövegrész. Lásd: az EK 2022/15. számában megjelent egészségügyi szakmai irányelv I.

A módosítás előzményéhez a terhesség-megszakítások jelentőségének érzékeltetése érdekében szükséges intézkedés bevezetéséről szóló, 2016. június 9-én H/11076. számon, 2018. augusztus 29-én H/1184. számon előterjesztett országgyűlési határozati javaslat is hozzátartozik. Az Országgyűlés Népjóléti bizottsága 2016. október 5-én a tárgysorozatba-vételt elutasította, a határozati javaslatot négy igen szavazattal, kilenc tartózkodás mellett nem támogatta, de a bizottság elnöke reményét fejezte ki, hogy „folytatjuk a témát”.² A témát a 2018. augusztus 29-én előterjesztett határozati javaslat 2018. november 6-i népjóléti bizottsági ülésen történő tárgyalásával folytatták. A Népjóléti bizottság azonban ezen az ülésen is elutasította a tárgysorozatba-vételt, egy igen szavazattal, tizenegy tartózkodás mellett a határozati javaslatot nem támogatta.³ A két határozati javaslat szerint a szabályozás arra terjedt volna ki, hogy „a terhesség-megszakítás elvégzése előtti utolsó orvosi vizsgálaton az anyának kötelező legyen a magzat szívhangját meghallgatnia” – „ultrahangkészülékkel”.

A jelentős (pl. orvosi, jogi) reflexókkal társuló BM rendelet – és irányelv – kapcsán felvetődhet a kérdés, hogy várható-e a művi abortusz szabályozásának további módosítása, például törvényi szigorítása. Felmerül továbbá, hogy amennyiben ez bekövetkezne – illetve akár anélkül –, akkor a Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 24. cikk (2) bekezdés e) pontjában – például a Kúria jelenlegi elnökének álláspontjára⁴ is figyelemmel – véleményem szerint még mindig túlságosan szűkre szabott kezdeményezői alanyi kör és az Alaptörvény II. cikkének indokolásában a még meg nem született

² Lásd: H/11076/1., H/11076/2.; Jegyzőkönyv az Országgyűlés Népjóléti bizottságának 2016. okt. 5-én, szerdán, 10 óra 08 perckor az Országgyűlés Irodaháza V. emelet 567. számú tanácstermében megtartott üléséről, ikt. sz.: NJB/23-2/2016., NJB-9/2016. sz. ülés (NJB-32/2014-2018. sz. ülés), 2, 4–6, 8–19, 22. Vö. HÁMORI Antal, *A művi abortusz visszaszorítása érdekében állást foglaló országgyűlési határozati javaslat margójára*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* (2017) 1/5–28.

³ Lásd: H/1184/1., H/1184/2.; Jegyzőkönyv az Országgyűlés Népjóléti bizottságának 2018. nov. 6-án, kedden 10 óra 05 perckor az Országgyűlés Irodaháza I. emelet II. számú tanácstermében megtartott üléséről, ikt. sz.: NJB-41/15-2/2018., NJB-9/2018. sz. ülés (NJB-9/2018-2022. sz. ülés), 31–37. Vö. HÁMORI Antal, *A magzat szívhangjának meghallgatására vonatkozó legújabb országgyűlési határozati javaslat margójára*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* (2019) 2–3/63–75. Megemlítendő még pl. a 2016. okt. 10-i, K/12461. számú, emberi erőforrások miniszterének címzett országgyűlési képviselői írásbeli kérdés és az arra adott 2016. okt. 24-i, K/12461/1. számú válasz, valamint a 2017. ápr. 20-i, K/15279. számú, emberi erőforrások miniszterének címzett országgyűlési képviselői írásbeli kérdés és az arra adott 2017. máj. 8-i, K/15279/1. számú válasz, illetőleg a 2017. máj. 15-i, K/15653. számú, emberi erőforrások miniszterének címzett országgyűlési képviselői kérdés és az arra adott 2017. máj. 30-i, K/15653/1. számú válasz (mindegyik íromány az Országgyűlés honlapján elérhető, lásd: parlament.hu – Írományok).

⁴ Lásd pl.: HÁMORI Antal, *Javaslat a még meg nem született emberi lény életének fokozottabb védelme érdekében*, in *Jogelméleti Szemle* (2022) 1/43–45.

elő emberi lénytől az alanyi jogot megtagadó, szó szerint csak az objektív intézményvédelmet biztosító szabályozás⁵ világában az Alkotmánybíróság mennyiben, mely vonatkozásokban térne el az 1990-es években meghozott kapcsolódó alkotmánybírósági határozatokban foglaltaktól. Itt főként az ún. két abortuszhatározat, a 64/1991. (XII. 17.) AB határozat és a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat tartalmára [vö. pl. 13/2013. (VI. 17.) AB határozat: a testület felhasználhatja és hivatkozhatja a korábbi gyakorlatában kidolgozott érveit] gondolunk, valamint az Alaptörvény által hozott – ismertetésre kerülő – vonatkozó változásokra. A tanulmány végén e kérdés némi, bírósági gyakorlatot is feldolgozó szakirodalmi támogatottsággal ugyancsak ellátott prognózissal is kiegészül [vö. pl. „emberkép”-felfogás, Mvt. 6. § (3) bekezdés és időközben bekövetkezett orvosi diagnosztikai és egyéb, orvosi, koraszülött-ellátási fejlődés].

Egy esetleges szigorító változáshoz – legyen szó jogalkotásról, illetve alkotmánybírósági határozatról – az Amerikai Egyesült Államokban évtizedek óta zajló tárgybani, fokozódó tagállami szigorítási, „szívhang”-, „első szívdobbanási” szabályozásoktól sem mentes folyamatok eddigi eredményei (csúcsosodva a 2022. évi *Dobbs v. Jackson* szövetségi legfelső bírósági döntéssel)⁶ és a vonatkozó lengyel alkotmánybírósági határozatok (pl. a 2020. október 22. napján meghozott döntés)⁷ is municiót szolgáltathatnak.⁸ A *Dobbs v. Jackson* ügyben 2022. június 24. napján kihirdetett döntés szerint – az 1973. évben meghozott *Roe v. Wade* döntést és az 1992-ben meghozott *Planned Parenthood v. Casey* döntést felülbírálva – a szövetségi Alkotmány nem tartalmaz jogot az abortuszhoz, a szövetségi legfelső bíróság abortuszhoz való jogot – tekintettel a döntés indokolásában foglaltakra – nem olvashat ki a szövetségi Alkotmányból.

⁵ „[...] Az állam – az objektív intézményvédelmi kötelezettsége keretében – a megfogant, keletkezésben lévő emberi életnek is köteles védelmet nyújtani.” Lásd pl.: HÁMORI Antal, *A születés előtti emberi élet alkotmányos védelme (alkotmányozás, alkotmánybíráskodás)*, in *Magyar Jog* (2012) 1/17–27.

⁶ Lásd pl.: UDVARY Sándor, *Hübrisz helyett hatalommegosztás. A Dobbs v. Jackson döntés az abortusz kapcsán*, in *Jogtudományi Közlöny* (2022) 7–8/277–285.

⁷ Lásd még pl.: 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, indokolás III. 3. a): „[...] a lengyel alkotmánybíróság 1997-ben hozott ítélete [...] szerint [...] az abortusz engedélyezése az állapotos nő nehéz gazdasági helyzete vagy nehéz szociális helyzete alapján sérti az alkotmányos értékek arányosságának elvét. Az indokolás szerint a nő szubjektív helyzetértékelésén alapuló érdekvédelme és az élethez való jog ütközése esetén az utóbbinak van elsőbbsége (1997. május 5-i ítélet).”

⁸ Lásd pl.: GUILLAUME, Agnès – ROSSIER, Clémentine, *L'avortement dans le monde. État des lieux des législations, mesures, tendances et conséquences (Abortion Around the World. An Overview of Legislation, Measures, Trends, and Consequences)*, in *Population* (2018) 2/217–306; HÁMORI Antal, *Adalékok emberi jogi (alternatív) jelentésekhez (élet-, egészség-, család-, nő-, gyermek-, menekültvédelem)*, in *Athanasiana* (2021) 2/26–34; Úó, *Az abortusz és az eutanázia tendenciái*, in *Deliberationes* (2019) 2/69, 75–79, 96–99.

A magyar Alkotmánybíróság a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatában – „az emberfogalmat érintő két, ellentétes irányú változás”⁹ miatt – tartalmi szempontból szintén nem foglalt állást a művi abortusz szabályozásáról (e tekintetben a döntést a törvényhozóra, illetve az alkotmányozóra, alkotmánymódosítóra bízta). A halálbüntetés alkotmányellenességéről szóló 23/1990. (X. 31.) AB határozatban ugyanakkor – a többségi álláspont szerint fennálló alkotmányi rendelkezési összhanghiány, az Alkotmány 8. § (2) bekezdés és 54. § (1) bekezdés közötti ellentmondás, összeütközés ellenére – tartalmi szempontból határozatot hozott. A többség szerint fennálló kollízió miatt csak Schmidt Péter alkotmánybíró fogalmazta meg különvéleményben, hogy ilyenkor (egymásnak ellentmondó rendelkezések esetén) az Alkotmánybíróságnak nincsen hatásköre érdemben dönteni, az ellentmondást az alkotmányozónak, illetve az alkotmánymódosítónak kellene feloldania. Megfogalmazása szerint „[a]z Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik ugyan az Alkotmány értelmezése, de az egymással ellentétes alkotmányi rendelkezések feloldása már az alkotmányozási hatalommal rendelkező Országgyűlés joga és kötelessége”. Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön, valamint Sólyom László párhuzamos véleménye szerint a halálbüntetés az Alkotmány 54. § (1) bekezdésébe is ütközik, mert az akkor is (fogalmilag, eleve) önkényes, ha törvényben van szabályozva, törvényes okból, törvényes eljárásban van kiszabva és törvénynek megfelelő eljárás keretében hajtják végre. A magyar Alkotmánybíróság a 64/1991. (XII. 17.) AB határozattal formai ok, a rendeleti szint miatt semmisítette meg – 1992. december 31-i hatállyal – a művi abortusz szabályozását. Egyedül Lábady Tamás alkotmánybíró volt az, aki – párhuzamos véleményében – azt az álláspontot képviselte, hogy az indítványokat tartalmi szempontból is el kellett volna bírálni, a még meg nem született élő emberi lény alkotmányjogi értelemben is ember, jogalany, személy, a művi abortusz az állapotos nő életveszélyének esetét kivéve tilos, alkotmányellenes, a művi abortusz szabályozása ennek okán is megsemmisítendő („[a]z indítványokkal támadott, a terhességmegszakításról szóló jogszabályi rendelkezések tartalmilag ezért alkotmányellenesek [Alkotmány 8. § (2) bekezdés]”, „e jogszabályok *tartalmilag* is alkotmányellenesek”).¹⁰ Ezt az álláspontot a ma élő jogászok közül például Frivaldszky János vallja.¹¹

⁹ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás D) 2. d).

¹⁰ Lásd még: 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Dr. Lábady Tamás alkotmánybíró különvéleménye.

¹¹ Lásd pl.: FRIVALDSZKY János, *Az ember lélekkel bíró személy fogantatásától kezdve: az ezzel ellentétes helytelen életpárti álláspontok cáfolatához*, in *A Magyarországi Aquinói Szent Tamás Társaság Közleményei VI* (Budapest, Szent István Társulat, 2019) 46–60; Uő, *Az emberi személy és annak méltósága jogfilozófiai perspektívában – különös tekintettel a jogalanyisághoz és az élethez való jog aktuális kérdéseire*, in *Acta Humana* (2014) 1/7–73; Uő, *Az emberi személy alkotmányos fogalma felé a méhmagzat életjogának tesztjén keresztül*, in *Látélet közjogunk*

A BM rendelet és az idézett egészségügyi szakmai irányelv – egyebek (pl. orvosok, pszichológusok, védőnők, jogászok, filozófusok, civil szervezetek tagjai, politikusok reflexiói) mellett – a Magyar Orvosi Kamara (MOK) Országos Elnöksége részéről is jelentős érdeklődést váltott ki; „Agora – Szívhang” elnevezéssel nyilvános rendezvényt szerveztek 2022. november 26. napjára.¹² Az alapjogi aspektusok körébe tartozik, a valóságnak az is részét képezi, hogy e rendezvényen a MOK Országos Etikai Bizottságának elnöke a MOK honlapján közzétett videó¹³ tanúsága szerint a MOK Etikai Kódexéből sokéves küzdelem¹⁴ árán 2022. május 28. napján kikerült, szűkítő (orvosok alapjogát sértő) volta okán törvény- és alaptörvény-ellenes, a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény (Mvt.) 14. §-át, az Alkotmánybíróság említett két abortuszhatározatában foglaltakhoz képest az Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdését sértő szövegrészt is felolvasott olyanként, mintha az 2022. november 26. napján a Kódex része lenne. A szóban forgó mondat, amely több mint tíz éven át szerepelt a Kódex II. 10. pont (4) bekezdésében, a következő: „Minden orvos joga, hogy lelkiismereti okból elzárkózzék a nem orvosi javallat alapján kezdeményezett terhesség-megszakítás végzésétől, vagy abban való közreműködéstől.” Az említett ok miatt 2022. május 28-án a MOK Közgyűlése ugyancsak eltávolította e pont (5) bekezdésének első mondatát: „Az anya életét veszélyeztető, vagy súlyos betegségét okozó terhesség, illetve a magzat életképtelensége vagy gyógyíthatatlan betegsége esetén felmerül az ún. orvosi javallatra történő abortusz lehetősége.”¹⁵

A MOK rendezvényén és máshol is felvetődtek alapjogi aspektusok, például az, hogy a tárgyban a rendeleti szint – és különböző okok, kérdések (pl. meghozatali, orvosszakmai legitimáció, tartalmi bizonytalanságok, elérni kívánt célhoz alkalmas eszköz-e) miatt az említett egészségügyi szakmai

---

elmúlt évtizedéről (szerk. Schanda Balázs – Varga Zs. András; Budapest, PPKE JÁK, 2010) 19–51; Uő, *Jogalanyiség és a jog mint egyetemes elismerő viszony. A legújabb olasz jogfilozófiai eredmények tükrében*, in *Iustum Aequum Salutare* (2009) 2/11–54.

¹² Lásd: [https://mok.hu/hirek/mokhirek/agora---nyilt-vita-a-szivhang-rendeletrol-\(teljes-video\)\(2023.02.28.\)](https://mok.hu/hirek/mokhirek/agora---nyilt-vita-a-szivhang-rendeletrol-(teljes-video)(2023.02.28.)).

¹³ Uo. A téves idézet még 2023. febr. 28-án is helyreigazítás nélkül szerepelt.

¹⁴ Lásd pl. HÁMORI Antal, *Reflexió a Magyar Orvosi Kamara 2012. január 1-én hatályba lépett Etikai Kódexének „az ún. orvosi javallatra történő abortusz lehetősége” szövegrészéhez*, in *Magyar Bioetikai Szemle* (2016) 3/23–25; Uő, *A még meg nem született emberi lény élete és a vele-keletkezett fogyatékos gyermek emberi méltósága védelmének összefüggése a mai magyar jogban*, in *A Természetjog Napja. Konferenciatanulmányok* (szerk. Frivaldszky János – Tussay Ákos; Budapest, Pázmány Press, 2017) 91–92; Uő, *Az abortusz és a fogamzásgátlás tilalma – nehéz esetek tárgyalása, a Humanae vitae 50., a Donum vitae 30. és a Dignitas personae 10. évfordulója kapcsán (élet-, rivalizálás”, válással fenyegetés, IVF-lét megélése)*, in *Athanasiana* (2018) 1/59–60.

¹⁵ Vö. MOK Etikai Kódex II. 10. (4)–(5) bekezdés, 2022. máj. 28-án elfogadott módosítása előtt és módosítással. Lásd pl.: HÁMORI, *Javaslat a még meg nem született emberi lény... 53–54.*

irányelv – megfelelő-e, és a rendeleti tartalom is számos kritikát kapott, különösen a szóba kerülő arányosság kérdése, az állapos nő méltósága, önrendelkezési joga (pl. a rendelet az állapotos nő méltóságát, lelkiismereti szabadságát sérti, magánszféráját, önrendelkezési jogát aránytalanul korlátozza, az emberi lény, embrió, magzat az állapotos nő testében van, ott fejlődik, ennél fogva pl. az apa jogai „elenyésznek”) felől közelítve.¹⁶ Ugyanakkor a diszkurzusban jócskán hangzottak el érvek a BM rendelet mellett is, sőt, az apai „szívhang” is megjelent,¹⁷ amely a Dobbs v. Jackson döntésben is – miként az Mvt.-ben¹⁸ – meglehetősen halkán, elhalkítottan van jelen.

Az alábbiakban az említett formai és tartalmi kérdéseket érintem, amelyhez véleményem szerint a szabályozási helyzetet, a kapcsolódó alkotmánybíróvási határozati tartalmakat és azok szabályozási következményeit, valamint az alkotmányozás és alkotmánymódosítás téma szempontjából releváns pontjait is látni kell (figyelemmel az Alaptörvénynek az Alkotmányhoz képest meglévő különbségeire).

2. A MAGYAR ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG HATÁROZATAI ÉS AZOK SZABÁLYOZÁSI KÖVETKEZMÉNYEI

A két abortuszhatározatot, amelyet a BM rendelettel kapcsolatos alkotmányos, alapjogi kérdések megfelelő megválaszolása szempontjából célszerű felidézni – amint a MOK rendezvényén is felmerült –, az Alkotmánybíróság a jogalanyiságnak, az élethez és méltósághoz való alanyi jognak a még meg nem született élő emberi lény részére történő megengedése és a jogalanyiség „előkérdése”, valamint az objektív, intézményes védelem biztosítása körében hozta meg. A jelen tanulmány tárgyára fókuszálva e két AB határozatnak és szabályozási következményeiknek (Mvt., R., az Mvt. módosításáról szóló

¹⁶ Vö. pl. Alaptörvény I. cikk (1)–(3) bekezdés (szükségességi-arányossági teszt). Az alapjogi tesztekhez lásd pl.: BALOGH Zsolt, *Az alapjogok korlátozása*, in *Alkotmányjog – Alapjogok* (szerk. Schanda Balázs – Balogh Zsolt; Budapest, Pázmány Press, 2023) 57–66; POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán, *Alapjogok mérlegen. Az általános alapjogi tesztek dogmatikája* (Budapest, HVG-ORAC, 2016) 211–217; SOMODY Bernadette et al., *Alapjogi tanok I* (Budapest, HVG-ORAC, 2021) 57–72; 3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [21]; 30/2015. (X. 15.) AB határozat, Indokolás [54]; 13/2016. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [26]; 14/2016. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [32].

¹⁷ Lásd pl.: 12. lj.; A férfi-szív-hangja. Dokumentumfilm (2022), https://www.youtube.com/watch?v=_IDA36vGEek (2023.02.25.).

¹⁸ Lásd: Mvt. 9. § (1) bekezdés; vö. HÁMORI Antal, *Érvek a még meg nem született emberi lény védelmére. Észrevételek egy abortusszal kapcsolatos íráshoz*, in *Iustum Aequum Salutare* (2019) 4/75–77, 79; Uő, *Az abortusz és az eutanázia tendenciái* 107–108; Uő, *A család(ok) és a magzati élet védelme, támogatása a mai magyar jogban demográfiai helyzetképpel*, in *Iustum Aequum Salutare* (2016) 4/149–151.

2000. évi LXXXVII. törvény) elemzése az alábbiakban csak a szükséges mértékben – a BM rendeleti többletkezést – jelenik meg, azzal korábbi munkáinkban már bővebben foglalkoztunk.¹⁹ Az említett diskurzusban is elhangzottakra – ezen belül a szóban forgó alapvető értékekre (lásd különösen élet és méltóság) – figyelemmel azonban arra érdemesnek tartom felhívni a figyelmet, hogy jó néhány kérdés tekintetében az Alkotmánybíróság részéről a mai napig sem került sor érdemi döntéshozatalra, a testület nem minden indítványt bíralt el (lásd pl. „genetikai, teratológiai indikáció” szabályozása),²⁰ és az Mvt. módosításáról szóló 2000. évi LXXXVII. törvény alkotmánybírói kontrollja sem történt meg meg [vö. pl. Mvt. 9. § (1)–(2) bekezdése, „A magzat megtartására és megszületésére törekvő tanácsadás továbbá nem szorítkozhat egyszeri alkalomra, mert a válsághelyzet feloldásához ez aligha elég.”²¹ – mindennek azon kérdés tekintetében is jelentősége van, hogy mennyiben várható törvényhozói, illetve alkotmánybírói szigorítás].²² Továbbá, az állapotos nő önrendelkezési joga és a még meg nem született emberi lény életének védelme témájának körében is szem előtt tartandónak gondolom azt, amit az Alkotmánybíróság megengedett, az ezen belüli párbeszéd folytatását ugyancsak fontosnak tartom, alapvetően életről-halálról, szabadságról-felelősségről, hogy mindenki számára jobb, emberhez méltóbb világban élhessünk.

2.1. Az első abortuszhatározat: a jogalanyiség megengedése és „előkérdése”

A fentieknek megfelelően – az élet alapvetően fontos értékére is tekintettel, amely nélkül önrendelkezés sincsen (lásd megfelelő értékhierarchia, emberkép), az Alaptörvény II. cikkének említett magzatvédelmi szintje ellenére, életvédő alkotmányozói (alaptörvény-módosítói) lépést serkentve – szükségesnek vélem ma is látni, hogy az Alkotmánybíróság a művi abortusz rendeleti szintű, a testület szerint is „indokolási problémák”-kal²³ terhelt szabályozásának – formai ok, a rendeleti szint miatt – alkotmányellenességét megállapító és a vonatkozó rendelkezéseket 1992. december 31-i hatállyal megsemmisítő 64/1991. (XII. 17.) AB határozatban megfogalmazta: a tör-

¹⁹ Lásd pl.: HÁMORI Antal, *A magzat élethez való joga* (Budapest, Logod Bt., 2000) 25–138; Uő, *Magzatvédelem a magyar jogban*, in *Családi Jog* (2005) 1/7–16.

²⁰ Lásd pl.: 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás I. 1.; Alaptörvény és az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény szerinti változások.

²¹ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás III. 5.

²² Vö. pl. az Mvt. 6. § (3) bekezdése vonatkozásában: 3112/2021. (IV. 14.) AB végzés bírói kezdeményezés visszautasításáról (négy alkotmánybíró különvéleményével: lásd pl. „túlságosan tág”, „ellentmondásos” szabályozás).

²³ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás D) 2. d).

vényhozó elismerheti a magzat jogalanyiságát, élethez és méltósághoz való anyai jogát, jogilag ember voltát, és ha a törvényhozó elismeri azt, akkor „az élethez való jog relatív [»objektív, intézményes«²⁴] védelme többé nem elégséges”,²⁵ a művi abortusz – „néhány rendkívüli határeset”²⁶ (az anya életveszélyének eseti köre) kivételével, a magzat fejlettségére tekintet nélkül²⁷ – alkotmányellenes.²⁸

Az Alkotmánybíróság ezen, „formai okból alkotmányellenesnek bizonyult jogszabályokat”²⁹ megsemmisítő határozata szerint „[a] magzat jogalanyiságának kérdése az Alkotmány [a hatályos Alkotmány] értelmezésével nem dönthető el”.³⁰ „Ezért az Alkotmánybíróság csak a magzat jogalanyiságáról való törvényhozói döntés után, és attól függően mondhat érdemi véleményt az abortusz adott szabályozásának alkotmányosságáról.”³¹ A testület a magzat jogalanyiságának „előkérdésére”³² – „az emberfogalmat érintő két, ellentétes irányú változás”-ra,³³ „[a] terhességmegszakítás tömeges gyakorlatá”-ra³⁴ és „[a] magzat individualitása felerősödik”³⁵ tényére („[m]indkettő megváltoztatja a magzatról való hagyományos gondolkodást”³⁶) – hivatkozva a törvényhozóhoz irányította a döntés felelősségét, „e határozatában nem foglalt állást a terhességmegszakítás egyes tartalmi kérdéseiről”.³⁷

A 64/1991. (XII. 17.) AB határozat szerint a magyar Alkotmánnyal mindkét „lehetséges értelmezés” „összefér”.³⁸ az is, hogy a magzat jogalany, és az is, hogy a magzat nem jogalany; „az Alkotmányból nem következik, hogy a magzat jogalanyiságát el kellene ismerni, de az sem, hogy ne lehetne a magzatot jogilag embernek tekinteni”.³⁹ A testület szerint „[a] hatályos Alkotmányban rögzített alapjogok értelmezése alapján nem lehet választani a két-

²⁴ Uo. C) 3. c).

²⁵ Uo. a) pont.

²⁶ Uo. b) pont.

²⁷ Uo. D) 2. d); lásd még uo. 3.

²⁸ Lásd pl.: uo. C) 3. c), D) 2. d), 3., F) 1-2.

²⁹ Uo. C) 4.

³⁰ Uo. D) 1., 3.

³¹ Uo. 1.

³² Uo. „A halálbüntetés és az eutanázia esetében nem vitás, hogy az, akinek az élete feletti rendelkezésről szó van, ember. Alkotmányosságuk eldönthető csupán az élethez és méltósághoz való jog értelmezése alapján, anélkül, hogy az ember formális jogi fogalmát szükségszerűen érinteni kellene”: uo. 2. c). Vö. pl. BDT2004. 1025.; EBH2005. 1206.

³³ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás D) 2. d).

³⁴ Uo.

³⁵ Uo.

³⁶ Uo.

³⁷ Uo. C) 4.; lásd még uo. D) 3., G).

³⁸ Uo. D) 1.

³⁹ Uo. 3.

féle megoldás között”.⁴⁰ A határozat tartalmazza, hogy „a hatályos jog szerint a magzat nem jogalany”,⁴¹ „[a] magzat jogalanyiságáról való döntés az ember jogi státuszának újbóli meghatározása”,⁴² „[e]z az alapjogok értelmezéséhez képest előkérdés, az Alkotmány belső összefüggéseiből le nem vezethető, külső – tartalmilag alkotmányozói – döntés”,⁴³ „[a] terhességmegszakítás esetében [...] nem az a kérdés, hogy a sajátosan emberi jogállást megalapozó jogok feltétlenek-e vagy korlátozhatók, hanem arról az előkérdésről van szó, hogy a magzat ember-e, azaz alanya lehet-e ezeknek a jogoknak”.⁴⁴

A fentiek szerint az Alkotmánybíróság és a törvényhozó, alkotmányozó, alkotmánymódosító Országgyűlés döntésétől függött, hogy a művi abortusz szabályozása, a még meg nem született emberi lény életének védelme milyen tartalommal jelenik meg. Az 1992. december 23. napján kihirdetett Mvt. és R. – egyebek mellett – az ellenőrizetlen súlyos válsághelyzet esetét is megjelentette.⁴⁵

2.2. A második abortuszhatározat: az objektív, intézményes védelem biztosítása, az arányosság követelménye

Az Alkotmánybíróság – egy konkrét jogeset⁴⁶ kapcsán erőre kapva, amely eset jelentőségét Lábady Tamás a tiszsaeszlári perhez hasonlította⁴⁷ – 48/1998. (XI. 23.) AB határozatában megállapította, hogy noha az Mvt. „nem rendelkezik kifejezetten a magzat jogalanyiságáról”,⁴⁸ a törvényhozó az Mvt.-ben foglalt szabályozással „implicite azt juttatta kifejezésre, hogy szerinte a magzat jogilag nem ember”,⁴⁹ „nem jogalany”.⁵⁰ E határozatban a testület – „te-

⁴⁰ Uo. 1.

⁴¹ Uo. Vö. uo. 2. c).

⁴² Uo. 1.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Uo. 2. c). Az Alkotmánybíróság ebben a határozatban elvetette az indok nélküli abortuszt: lásd uo. F) 2.

⁴⁵ Mvt. 6. § (1) bekezdés d) pont, 12. § (6) bekezdés, R. 9. § (3) bekezdés. Lásd pl.: Hámori, A magzat élethez való joga 39–45.

⁴⁶ Lásd: Hámori, A magzat élethez való joga 56–101 (vö. uo. 139–151); Uő, A magzatkorú gyermek élethez való joga. „Taigetosztól Dávodig”, in Magyar Bioetikai Szemle (2001) 2–3/37–42; Uő, A magzatkorú gyermek élethez való joga a magyar bírói gyakorlatban, in Magyar Jog (2002) 4/227–231.

⁴⁷ Lásd: Lábady Tamás, Előszó, in Hámori, A magzat élethez való joga 5: „[...] a magyar judikatúrában ez az eset legalább olyan jogtörténeti jelentőségű lesz százhusz év múlva, mint ma a tiszsaeszlári per. Ott faji vérvád volt a per tárgya, itt a bíróság előtt maga az emberi faj, a homo species szerepelt.”

⁴⁸ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás II. 3. b).

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ Uo. és uo. 4. a); „Az Alkotmánybíróság ugyanis az Abh.-ban részletesen kimutatta, hogy a művi terhességmegszakítás bármely szabályozása magában foglalja a magzat jogalanyiságáról,

kintetbe véve az abortusz alkotmányjogi kezelésében azóta más országokban megfigyelhető változásokat is”,⁵¹ megváltoztatva álláspontját – megengedte az indok nélküli abortuszt: „az indikáció vagy indikáció nélküliség helyett az anya alkotmányos jogai és a magzat életének védelmére vonatkozó alkotmányos állami kötelesség kölcsönös korlátozásának arányosságában látja az alkotmányosság elbírálásának ismervét.”⁵² „A súlyos válsághelyzet fennállásának vizsgálatáról a törvényhozó [...] alkotmányosan kizárólag akkor mondhat le, ha egyszermind a magzati élet védelmére irányuló, megfelelő ellensúlyt képező rendelkezéseket is megállapít.”⁵³ A testület megállapította, hogy az Mvt. 12. § (6) bekezdése⁵⁴ és az R. 9. § (3) bekezdése⁵⁵ alkotmányellenes, ezért e rendelkezéseket 2000. június 30. napjával megsemmisítette.⁵⁶

A BM rendelet tartalmi alkotmányossága, az arányosság követelménye, az aránytalan korlátozás tilalma szempontjából – véleményem szerint – az objektív intézményvédelem körében a következő mondatok is relevánsak:

[...] a magyar Alkotmányból az Alkotmánybíróság felfogása szerint – abban az esetben, ha a magzat jogalanyiságát a jog nem ismeri el – eleve az következik, hogy a nő méltóságához és magánélethez való joga a magzati élet védelmére fennálló állami kötelességgel szembesítve kerüljön mérlegelésre. A nő jogaival szemben a mérleg másik serpenyőjében mindig az állam életvédelmi kötelessége van, amelynek ez esetben egyedi magzati élet szándékos megsemmisítése ellen kell védelmet nyújtania. *A kettő konfliktusa során a nő magánszférához és méltóságához való jo-*

és ebből folyóan a magzat élethez való alanyi jogáról való döntést (ABH 1991, 300–305.). Minden olyan szabályozásnak, amely a terhesség megszakítását az olyan eseteken túl is megengedi, amelyekre nézve a jog eltűri az emberi életek közötti választást, szükségképpen azon kell alapulnia, hogy a magzat jogilag nem ember, nem jogalany (ABH 1991, 315, 316.). Nem változtatta meg tehát a Magzatvédelmi törvény a megelőzően hatályban volt jogszabályok által is képviselt állapotot; a magzat továbbra sem jogalany az Alkotmány 56. §-a értelmében. Életét és méltóságát nem illeti meg ezért az az abszolút védelem, ami az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből eredően a már megszületett embert megilleti”: uo. 3. b).

⁵¹ Uo. III. 1. b).

⁵² Uo. Lásd még pl.: uo. 3. d): „a súlyos válsághelyzetnek a Magzatvédelmi törvény szerinti szabályozása az anya önrendelkezési jogával és a magánszférához való jogával éppúgy összeegyeztethető, mint ahogy az ellenőrizhető indikációk sem állnak ezekkel ellentétben.”

⁵³ Uo., rendelkező rész 1.; lásd még uo. 2–3.

⁵⁴ Mvt. 12. § (6) bekezdés: „(6) Súlyos válsághelyzet az, amely testi vagy lelki megrendülést, illetve társadalmi ellehetetlenülést okoz, és ez által veszélyezteti a magzat egészséges fejlődését. A súlyos válsághelyzet fennállását az állapotos nő a kérőlap aláírásával igazolja.”

⁵⁵ R. 9. § (3) bekezdés: „(3) A tv. 12. § (6) bekezdésében foglalt feltétel fennállását a terhessége megszakítását kérő nő nyilatkozatával igazolja, a nyilatkozat tartalmával, illetőleg valódiságával kapcsolatban a munkatársnak mérlegelési joga nincs.”

⁵⁶ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, rendelkező rész 4.; részletesen – az említett diskurzusban elhangzott megnyilatkozásokra is tekintettel – lásd: uo., Indokolás III. 1–6.

gának nem aránytalan korlátozása, ha a törvény a súlyos válsághelyzet mibenlétének feltárására kötelezi. Ez az indikáció ugyanis nem a kényszer hatása alatt keletkezett terhesség megszakításának engedélyezésére szolgál, ahol a személyiségi jogok sérelmének lehetőségét fokozottan figyelembe kell venni. Ha a jog a magzati élet védelmében a nő súlyos válsághelyzetét értékeli, a nő emberi méltóságához való jogának védelméről, s különösen a potenciális sérelem enyhítéséről számos részletszabállyal gondoskodni lehet az indikációk és a terhességmegszakítás engedélyezésére szolgáló eljárás törvényi kialakításában.⁵⁷

Az Országgyűlés az Mvt. módosításáról szóló 2000. évi LXXXVII. törvény által „[a] magzat megtartására és megszületésére törekvő tanácsadás”⁵⁸ említettek szerinti – az AB határozathoz képest részbeni⁵⁹ – megjelenítésével megtartotta az ellenőrizetlen „súlyos válsághelyzet” esetét.⁶⁰

Megítélésem szerint a hivatkozott szakirodalom alapján is megállapítható, hogy ha a nő magánszférához és méltóságához való jogának nem aránytalan korlátozása a súlyos válsághelyzet mibenlétének feltárására történő törvényi kötelezés, akkor – logikailag – a szóban forgó BM rendeleti kötelezés sem aránytalan tartalmilag (a BM rendeleti korlátozás – amennyiben egyáltalán korlátozásról van szó – jóval kisebb mértékű).

3. AZ ALKOTMÁNYOZÁS ÉS ALAPTÖRVÉNYMÓDOSÍTÁS KAPCSOLÓDÓ PONTJAI

A még meg nem született, élő emberi lény védelmének hazai szabályozásában a 2010. évben bekövetkezett alkotmányozás hozott, illetve hozhatott volna (alapvető) változást. Az új Alkotmány elfogadásának előkészítéséről szóló 9/2011. (III. 9.) OGY határozat azt tartalmazta, hogy: „Alapvető emberi jogként minden ember életét, fogantatásától kezdve védelem illeti meg. Az emberi élet és méltóság sérthetetlen.” Az Alaptörvény II. cikkében azonban az szerepel, hogy: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzati életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.” Az Alaptörvény általános indokolása szerint „[a] magzati élet védelmét végre méltó módon, kifejezetten rögzíti az Alaptör-

⁵⁷ Uo. 3. b) (kiemelés: H. A.). Az „arányosság” kérdésköréhez lásd pl.: Balogh 60–66.

⁵⁸ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás III. 5. (kiemelés: H. A.).

⁵⁹ Lásd: Mvt. 9. § (1) bekezdés (e § (2) bekezdése már másról szól). Vö. pl. Mvt. módosításáról szóló 2000. évi LXXXVII. törvény 8. §-hoz fűzött indokolás: „A terhességmegszakítás elvégzésére rendelkezésre álló rendkívül szoros törvényi határidőkre tekintettel, arra lehetőség nincs, hogy a törvény az eredeti várakozási időre vonatkozó szabályok érintetlenül hagyásával a várakozás kötelező időtartamát kétszer három napban jelölje meg.”

⁶⁰ Lásd: Mvt. 5. § (1)–(2) bekezdés, 12. § (6) bekezdés; Hámori Antal, Magzatvédelem a magyar jogban I–II, in Magyar Bioetikai Szemle (2004) 3/8–21, (2004) 4/22–34.

vény”. A II. cikk indokolása ugyanakkor azt foglalja magában, hogy „[a]z állam – az objektív intézményvédelmi kötelezettsége keretében – a megfogant, keletkezőben lévő emberi életnek is köteles védelmet nyújtani”, azaz az alkotmányozó a „magzat”-tól megtagadta az alanyi jogi jogvédelmet, szerte a „magzat” nem jogalany, jogilag nem ember, a „magzat”-ot nem illeti meg az élethez és méltósághoz való alanyi jog.⁶¹ Ezzel az alkotmányozó az alkotmánybírószági határozatok szerinti relatív életvédelmi szintet felemelte az Alaptörvény szintjére. Az Alaptörvény R) cikk (3) bekezdése azt is kimondja, hogy az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával összhangban kell értelmezni. Azt, hogy az Alaptörvény II. cikke szóban forgó részének mi a célja, az Alaptörvény II. cikkének indokolása egyértelműen mutatja.⁶²

Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása (2013. március 25.) 19. § (2) bekezdése alapján az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírószági határozatok – így a két abortuszhatározat is – hatályukat veszítették (a rendelkezés nem érintette az ezen határozatok által kifejtett joghatásokat). A módosítás 19. cikkéhez fűzött indokolás szerint a rendelkezés célja, hogy az Alaptörvény rendelkezései az Alaptörvény összefüggéseivel együtt, a korábbi Alkotmány rendszerétől függetlenül kerüljenek értelmezésre:

[...] az Alkotmánybíróság nincs kötve a korábbi Alkotmány alapján meghozott határozataihoz. Ez természetesen nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy a testület az Alaptörvény egyes rendelkezéseinek értelmezésekor a korábbival megegyező következtetésre jusson, ahogyan azt a lehetőséget is biztosítja, hogy az Alaptörvény egészének kontextusában a korábbi döntésekkel ellentétes megállapításokat tegyen. E rendelkezés tehát nem korlátozza, hanem éppen ellenkezőleg, kiszélesíti az Alkotmánybíróság szabadságát az Alaptörvény értelmezése tekintetében.

⁶¹ Erről például Zakariás Kinga is ír – pozitivista módon: „[...] az Alaptörvény nem terjesztette ki az ember jogalanyiságát a megszületés előtti időre. Az Alaptörvény II. cikke második mondatának szövegébe az Alkotmánybíróság magzati élet intézményes védelmére vonatkozó gyakorlata épült be: a magzat életét védelem illeti meg”: Zakariás Kinga, Az élethez és az emberi méltósághoz való jog, in Alkotmányjog – Alapjogok 102; vö. uo. 101: „A mai jog ember fogalmának egyik elemét azonban az képezi, hogy jogalanyisága a születéssel kezdődik” (a 108. oldalon az élethez való jog tárgyi oldaláról is ír). Az Alaptörvény II. cikkének magzatvédelemmel kapcsolatos részéhez lásd még pl.: Jakab András, Az új Alaptörvény keletkezése és gyakorlati következményei (Budapest, HVG-ORAC, 2011) 203–204; Somody et al. 39, 110, 115–117.

⁶² Részletesen lásd pl.: Hámori Antal, Mikortól ember az ember a 21. századi Magyarország jövőképében – a jog tükrében?, in A huszonegyedik század kihívásai és Magyarország jövőképe (szerk. Beszteri Béla – Majoros Pál; Veszprém, MTA VEAB, 2011) 411–425; Uő, A még meg nem született ember életének védelme Magyarország új alkotmányában, in Magyar Sion (2012) 163–173.

Az Alaptörvény negyedik módosítása alapján azt lehet mondani, hogy az alkotmányozó (alaptörvény-módosító) az Alaptörvény II. cikke vonatkozásában (is) némileg korrigálta alkotmányozói aktusát (döntését, szándékát), vagyis nem ragaszkodik ahhoz, hogy az Alkotmánybíróság az objektív, intézményes védelmi kötelezettség keretében ne állapíthassa meg a művi abortusz alaptörvény-ellenességét, ami növeli a szigorítás valószínűségét.

A 64/1991. (XII. 17.) AB határozat és a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat szerint, ha a törvényhozó nem ismeri el a magzat jogalanyiságát, élethez és emberi méltósághoz való alanyi jogát, akkor az abortusz az ezen AB határozatok által meghatározott kereteken belül szabad, vagyis így az objektív, intézményes védelmi kötelezettség keretében az Alkotmánybíróság szerint, ha a törvényhozó e két AB határozat keretein belül marad, nem állapítható meg a művi abortusz alkotmány-, illetve alaptörvény-ellenessége. Az Országgyűlés az Alaptörvény elfogadásával erre az álláspontra mondott „igen”-t (lásd Alaptörvény II. cikk és indokolása); az Alaptörvény említett módosításával (az AB határozatok hatályvesztésével) viszont az Országgyűlés kifejezte, hogy az, amire az Alaptörvény elfogadásával „igen”-t mondott, vagyis a két AB határozat szerinti említett álláspont, az Alkotmánybíróság által – az alkotmányozó (alaptörvény-módosító) szerint is – felülvizsgálható: a taláros testület eltérhet ettől a korábbi álláspontjától, vagyis így az Országgyűlés szerint is kimondhatja, hogy a művi abortusz az objektív, intézményes védelem alapján is alaptörvény-ellenes⁶³ (ez nem érinti azt a kérdést, hogy az Alkotmánybíróság hivatkozhat-e a 2012. január 1. előtt meghozott alkotmánybíróági határozatokra, a 13/2013. (VI. 17.) AB határozat szerint a válasz igenlő). Az más, értékválasztástól, ember-, jog-, alkotmányosság-felfogástól is függő kérdés, hogy ehhez ki mennyiben keres, lát érvelést.

4. A FORMAI ALAPTÖRVÉNY-ELLENESÉG KÉRDÉSÉVEL KAPCSOLATOS AB HATÁROZATI RÉSZEK

A 64/1991. (XII. 17.) AB határozat is tartalmazza, hogy

nem mindenfajta összefüggés az alapjogokkal követeli meg a törvényi szintű szabályozást. Valamely alapjog tartalmának meghatározása és lényeges garanciáinak megállapítása csakis törvényben történhet, törvény kell továbbá az alapjog közvetlen és jelentős korlátozásához is. Közvetett és távoli összefüggés esetében azonban elegendő a rendeleti szint is. Ha

⁶³ A művi abortusz alaptörvény-ellenességének az objektív, intézményes védelmi kötelezettség keretében történő megállapításához az érveket lásd pl.: Hámori, A magzat élethez való joga 25–37, 103–138.

nem így lenne, mindent törvényben kellene szabályozni. Ebből az következik, hogy mindig csak a konkrét szabályozásról állapítható meg, hogy – az alapjoggal való kapcsolata *intenzitásától* függően – törvénybe kell-e foglalni vagy sem.⁶⁴

A 64/1991. (XII. 17.) AB határozatban az is szerepel, hogy „[t]örvényi szint olyan rendelkezéshez kellene, amely életveszély, vagy az anya egészségének veszélyben forgása esetén is tiltja ezt a műtétet, [...]”⁶⁵

A 48/1998. (XI. 23.) AB határozat szerint:

Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban megállapította, hogy az Alkotmány 8. § (2) bekezdése helyes értelmezése szerint nem minden, az alapjogokkal való összefüggés követeli meg a törvényi szintű szabályozást. Valamely alapjog tartalmának meghatározása és lényeges garanciáinak megállapítása csakis törvényben történhet, törvény kell továbbá az alapjog *közvetlen* és *jelentős* korlátozásához is. Az alapjogokkal való *közvetett* és *távoli* összefüggések esetén azonban elegendő a *rendeleti* szintű szabályozás is. Természetesen igen közélről érinti az abortusz szabályozása az anya önrendelkezési jogát, és érintheti más jogait is, például az élethez és egészséghez való jogát. *Az abortusszal kapcsolatban azonban alapvetően az követeli meg a törvényi szintű szabályozást, hogy ezzel minden esetben a magzat alapjogi státuszáról is állást kell foglalni. Az anya önrendelkezéshez és egészséghez való jogáról való rendelkezés is emiatt igényel minden esetben törvényi formát (ABH 1991, 300, 302).*⁶⁶

⁶⁴ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás C) 2. (kiemelések: H. A.).

⁶⁵ Uo. 3. d). Lásd még pl.: uo. 4.

⁶⁶ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás II. 2. „Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Magzatvédelmi törvény magában foglalja mindazon kérdések szabályozását, amelyek a fentiek szerint törvényi szintet követelnek. Bár a terhességmegszakítás feltételei vonatkozásában a Vhr. lényeges részletekről rendelkezik, az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az alapjogokkal való összefüggés szempontjából a Magzatvédelmi törvényben foglalt szabályok elegendők. Így van ez a súlyos válsághelyzet indikációja esetében is. Noha a Vhr. mondja ki kifejezetten, hogy az állapotos nő erről szóló nyilatkozata tartalmával, illetőleg valódiságával kapcsolatban a Családvédelmi Szolgálat munkatársának mérlegelési joga nincs, a Magzatvédelmi törvény ama rendelkezése, hogy a súlyos válsághelyzet fennállását a nő a kérőlap aláírásával igazolja, már önmagában egyértelművé teszi ennek az indikációnak a jellegét, azt, hogy a válsághelyzet vizsgálatairól az állam lemond, és az abortuszt egyedül a nő kívánságától függően lehetővé teszi. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az Országgyűlés a Magzatvédelmi törvény megalkotásával formailag eleget tett az Abh.-ban meghatározott követelményeknek, ezért e tekintetben megszűnt az alkotmányellenes helyzet”: uo. Az Alkotmánybíróság a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatban a következőket is kimondta: „A nő jogaival szemben a mérleg másik serpenyőjében mindig az állam életvédelmi kötelessége van, amelynek ez esetben egyedi magzati élet szándékos megsemmisítése ellen kell védelmet nyújtania. A kettő konfliktusa során a nő magánszférához és méltóságához való jogának nem aránytalan korlátozása, ha a törvény a súlyos válsághelyzet mibenlétének feltárására kötelezi.” „Azt az Alkotmánybíróság már az Abh.-ban levezette az Alkotmányból, hogy a terhesség megszakítására nincs és nem lehet az anyának alkotmányos joga abban az értelemben, hogy a terhesség akár korai szakában is feltétel nélkül rendelkezne a magzat élete felett”: uo. III. 3. b), c) (kiemelések: H. A.).

Az Alaptörvény negyedik módosításának hatálya alatt – teljesen más tárgyú, (szóban forgó) kollízióval, kölcsönös korlátozási, arányossági követelménnyel nem bíró, egyensúlyozást nem kívánó ügyben, véleményem szerint az „alapjogkorlátozás” vonatkozásában (önmagában nézve) némi (megfogalmazásbeli) különbséggel – meghozatalra került AB határozatból is idézve:

A szabályozási szint kérdése tekintetében az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésének első mondata az irányadó, amely szerint „[a]z alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg”. *Az alkotmánybírósági gyakorlat értelmében az alapjogokkal való nem mindenfajta összefüggés követeli meg a törvényi szintű szabályozást.* Valamely alapjog tartalmának meghatározása és lényeges garanciáinak megállapítása csakis törvényben történhet, törvény kell továbbá az alapjog *közvetlen és jelentős* korlátozásához is. Az alkotmányos jogokkal ugyancsak kapcsolatban álló, de azokat csupán *távolról, közvetetten* érintő, *technikai és nem korlátozó jellegű* szabályok *rendeleti* formában történő kiadása önmagában nem minősül alaptörvény-ellenesnek. Ebből az is következik, hogy *mindig csak a konkrét szabályozásról állapítható meg, hogy – az alapjoggal való kapcsolata intenzitásától függően – törvénybe kell-e foglalni vagy sem* (Abh2., Indokolás [29]) {vesd össze még: 33/2017. (XII. 6.) AB határozat, Indokolás [118]–[133]}.⁶⁷

A kapcsolattartáshoz való jog pótlásának a Gyer. 30. § (5) bekezdés második mondata általi kizárása esetében az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése és a XVI. cikk (1)–(2) bekezdése érintettsége kétségtelen. További vizsgálatra szorul ugyanakkor az a kérdés, hogy a rendeleti szintű szabályozás *kapcsolata* az alkotmányos alapjoggal *mennyire intenzív, mennyire közvetlen.* Következésképpen *alapjog-korlátozásról van-e szó,* alapjog korlátozására ugyanis csak törvényben van lehetőség. Az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdését és XVI. cikk (1)–(2) bekezdését csupán *távolról, közvetetten* érintő, *technikai és nem korlátozó jellegű* szabályok *rendeleti* formában történő kiadása azonban alkotmányosan lehetséges. Másképpen megfogalmazva: az Alkotmánybíróságnak határozatában azt a kérdést kell megválaszolnia, hogy *alapjog-korlátozásról van-e szó,* avagy a szabály az alapjogot csupán *távolról, közvetetten* érinti, *technikai és nem korlátozó jellegű.*⁶⁸

A 64/1991. (XII. 17.) AB határozat szerint az alapjog közvetlen és jelentős korlátozásához törvény kell, azaz az alapjog nem közvetlen és nem jelentős korlátozásához nem szükséges törvény, tehát az alapjog korlátozása – ha az nem közvetlen és nem jelentős – rendeletben is lehetséges, eszerint ilyen „alapjog-korlátozás” rendeletben is előfordulhat; a 30/2021. (XII. 1.) AB ha-

⁶⁷ 30/2021. (XII. 1.) AB határozat, Indokolás IV. [21]. (kiemelések: H. A.).

⁶⁸ Uo. [23]; vö. különösen uo. [32]–[33]. (kiemelések: H. A.).

tározat idézett megfogalmazása szerint viszont „alapjog korlátozására” „csak törvényben van lehetőség”, illetve, ha a „kapcsolat” nem „intenzív”, nem „közvetlen”, akkor nincsen szó alapjog-korlátozásról.⁶⁹

Úgy tűnik, az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés második mondatában tükröződő, a két abortuszhatározat által is megjelenített „alkotmánybíróági gyakorlat” az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésének indokolásában⁷⁰ és például a 30/2021. (XII. 1.) AB határozat indokolásának citált részében – az említettek szerint – némileg (lásd „csak törvény” szövegrész, kérdés, mennyiben „látszólagosan”) módosul.⁷¹

5. KÖVETKEZTETÉSEK

Véleményem szerint – a hivatkozott szakirodalom szerint is fennálló ellentmondásmentesség-hiánya is figyelemmel – a fentiek alapján megállapítható, hogy a BM rendelet nem alaptörvény-ellenes (e rendeleti szintű szabályozás miatt sincsen szó aránytalanságról). A 64/1991. (XII. 17.) AB határozatban, a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatban és az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében foglaltak szempontjából is megfelelő: a tárgyban „összefüggés” – a „tájékoztatás” helyett a „tényező”-bemutatás – nem követel meg törvényi szintű szabályozást, arra az Mvt. szerinti „szülész-nőgyógyász szakorvos által kiállított igazolás” is kiterjed, nincsen szó alapjog („közvetlen” és „jelentős”) korlátozásáról. A szabályozást az alapjogokkal való kapcsolatának („intenzitási”, „közvetlenségi”) szintje miatt nem kell törvénybe foglalni, nem sérül a kölcsönös korlátozás arányosságának követelménye, a „megfelelő ellensúly” részéről van szó.

A BM rendelet beleilleszkedik a magzat megtartására irányuló irányvonalba, az Mvt. 9. § (2) bekezdése elmarad a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat –

⁶⁹ Vö. Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés: „Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható”; lásd pl.: Balogh 45–46, 49, 58–66.

⁷⁰ „Garanciális szabályként rögzíti az alapvető jogok korlátozhatóságának általános kereteit. E keretek az alapvető jogok korlátozását csak törvény által, más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, az ahhoz feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan és az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával teszik lehetővé. Az alapvető jogok mellett az alapvető kötelezettségekre vonatkozó szabályokat is törvény állapítja meg.” (kiemelés: H. A.).

⁷¹ Vö. pl. Somody et al. 62, 64–65. „A magyar alkotmánybíróági gyakorlatban, amely e tekintetben nem tekinthető ellentmondásmentesnek, mások jogainak védelmén túl ez idáig legitím jogkorlátozási célnak minősült már például a magzati élet mint érték, [...]”: uo. 67–68.

a „magzat” megtartására és megszületésére törekvő tanácsadás nem egyszeri, hanem többszöri alkalomra kiterjedő – követelményétől:

a tanácsadásnak nem a pusztán tájékoztatás a feladata, hanem az anya olyan megsegítése válsághelyzetében, amely célját tekintve a magzat megtartására irányul. Csakis ez a törvényi célzat és megvalósításának részletes szabályozása képezhet kellő ellensúlyt az anya önrendelkezési jogának a súlyos válsághelyzet szimbolikus indikációjával lehetővé tett érvényesülésével szemben. A magzat megtartására és megszületésére törekvő tanácsadás továbbá nem szorítkozhat egyszeri alkalomra, mert a válsághelyzet feloldásához ez aligha elég.⁷²

Mindez az Alaptörvény hivatkozott értéktartalmával is megtámogatott.

A szülész-nőgyógyász szakorvosnak 2022. szeptember 15. napja előtt – törvényi szabály alapján – is tájékoztatnia kellett az állapotos nőt a „magzat” létéről, életéről, életjeleiről, életfunkcióiról, a magzati életfunkciók működéséről;⁷³ az R. 3. számú melléklete az ultrahangvizsgálatra is utal.⁷⁴ A magzati életfunkciók működésére utaló tényező egyértelműen azonosítható módon, „kérőlap” kiállítása, „kérelem” előterjesztése előtt⁷⁵ történő bemutatásának előírásával a BM rendelet is objektív, alkotmányos követelményként az állapotos nő megfelelő tájékoztatását hivatott szolgálni – mind a „magzat”, mind az állapotos nő érdekében.⁷⁶ Ez – az említettek szerint – nem aránytalan, a szabályozás még így sem éri el a második abortuszhatározat által megkövetelt – említett – magzatvédelmi szintet. Véleményem szerint az Alkotmánybíróság a BM rendeletet – ha elé kerülne, az Alaptörvény hivatkozott

⁷² 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás III. 5. (kiemelések: H. A.).

⁷³ Lásd pl.: Mvt. 8. § (1) bekezdés: „Az állapotos nő terhességmegszakítás iránti kérelmét a családvédelmi szolgálat munkatársa (a továbbiakban: munkatárs) előtt személyesen terjeszti elő, a terhességet megállapító szülész-nőgyógyász szakorvos által kiállított igazolás benyújtása mellett” – törvényi szabály; <https://mok.hu/hirek/mokhirek/a-mok-elnoksegenek-kozlemeny> (2023.02.25.): „A Magyar Orvosi Kamara elnökségének véleménye: [...] Az új szabály a meglévő protokollt érdemben csak adminisztratív módon módosítja: eddig is szükséges volt a magzat életjeleiről meggyőződni, arról a terhes anyát tájékoztatni. [...]”.

⁷⁴ Lásd: R. 3. számú melléklete: „A terhességmegszakítás végzésének szakmai feltételrendszere I. Terhességmegszakítás olyan egészségügyi intézményben végezhető, ahol - a méhen belüli terhesség ultrahang vizsgálattal igazolható”.

⁷⁵ Vö. említett két országgyűlési határozati javaslat. A BM rendelet szerint a művi abortusz elvégzése előtt, a „kérőlap” kiállítását követően nincsen szó újabb tényezőt bemutatásról (arra a „kérőlap” kiállítása, a „kérelem” előterjesztése előtt kerül sor).

⁷⁶ Vö. pl. a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás III. 3. c), 4., IV. 2. szerint is az abortusz társadalomra veszélyes, káros cselekmény: „[...] a magyar jog (is) alapvetően társadalomra veszélyesnek tartja az abortuszt [...]” „[...] a Büntető Törvénykönyv a jogellenes terhességmegszakítást mint magzatelhajtást bűncselekményként büntetni rendeli [...]” „[...] a magzatelhajtás esetében [...] a jogrend meghatározott, a büntetőjogon kívüli megfontolások alapján csupán megtűri a társadalomra veszélyes, káros cselekményt.” „Az állam nem mondhat le arról, hogy az abortusz társadalomra veszélyességét fenntartsa.”

rendelkezéseire (pl. a szükségességi-arányossági tesztre) és a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatban foglaltakra is figyelemmel – nem minősítené alaptörvény-ellenesnek.

Az egészségügyi szakmai irányelv a BM rendelet szerinti „magzati életfunkciók” körében a magzat szív működését, a „tényező” tekintetében – példálózó felsorolásban – a magzat ultrahangképét, „ha technikailag lehetséges, egyértelműen azonosítva” a szív pulzációját mutató tényező bemutatását, illetve a szívhang-meghallgattatást (amennyiben annak orvosi ellenjavallata nem áll fenn) nevesíti. Ez alapján mondható, hogy a BM rendeletet, a BM rendelet szerinti „magzati életfunkciókat” az egészségügyi szakmai irányelv tölti meg „szív működéssel” (vagyilag „illetvével” pl. „szívhanggal”), ami véleményem szerint – a hivatkozott jogszabályi rendelkezésekre és alkotmánybírói határozatokra is tekintettel, a szabályozás speciális természetéből adódóan – nem jogellenes. Azt, hogy a magzat él, a szív működés vizsgálatával lehet megállapítani, a szív működés észlelése pedig az egészségügyi szakmai irányelvben foglaltak szerint lehetséges. Az irányelv a BM rendelet szerinti szabályozáson belül – és figyelemmel az egyéb, hivatkozott jogszabályokra is – kellően differenciált és rugalmas.

A felmerült egyéb kérdésekre – prognózissal – is válaszolva: az Alkotmánybíróság a saját gyakorlata szerint is megváltoztathatja álláspontját, gyakorlatát, az említettek szerint ez történt például a második abortuszhatározat által,⁷⁷ az Alaptörvény és annak negyedik módosítása révén pedig kifejezetten is megteheti azt; ehhez az Alaptörvény Nemzeti hitvallása, L) cikk (1)–(3) bekezdése, O) cikke, R) cikk (3)–(4) bekezdése, I-II. cikke, XV. cikk (5) bekezdése, 28. cikk harmadik mondata is szolgál munícióval.⁷⁸ Arról, hogy az Alkotmánybíróság gyakorlatát a taláros testület későbbi ítélezése korrigálhatja, Sólyom László alkotmánybíró is ír a halálbüntetés alkotmányellenességéről szóló 23/1990. (X. 23.) AB határozathoz fűzött párhuzamos véleményének 1. pontjában. A még meg nem született emberi lény életének relatív védelmét véleményem szerint a „kortársi nemzetközi megítélés” és a „közvélemény nyomása” sem teszi elfogadhatóvá.⁷⁹ A vonatkozó, legújabb

⁷⁷ Lásd: 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás, III. 1. b): az Alkotmánybíróság „az indikáció vagy indikáció nélkülség helyett az anya alkotmányos jogai és a magzat életének védelmére vonatkozó alkotmányos állami köteletség kölcsönös korlátozásának arányosságában látja az alkotmányosság elbírálásának ismervét.”

⁷⁸ Részletesen lásd pl.: Hámori Antal, Természetjog és (alkotmány)bíráskodás a még meg nem született emberi lény védelmében, in A Természetjog Napja... 37–42. Az Alkotmány és az Alaptörvény – emberképpel kapcsolatos – különbségeihez lásd pl.: Zakariás 74, hivatkozva 3132/2013. (VII. 2.) AB határozat, Indokolás [95], 32/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [88].

⁷⁹ Vö. 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Dr. Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos véleménye 1.

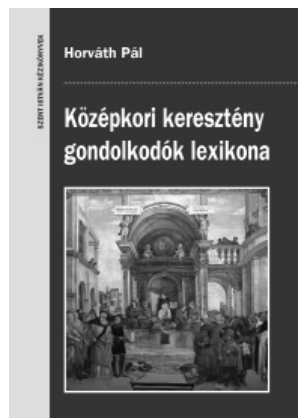
alkotmánybírósági határozatok és szakirodalom alapján sem tartom kizártnak, hogy további magzatvédelmi jogalkotói lépések megtételére is sor fog kerülni. Valószínűnek tartom, hogy megfelelő kezdeményezés esetén az Alkotmánybíróság is érdemben – a még meg nem született emberi lény életét jobban, nagyobb mértékben védő eredménnyel járva – foglalkozna a művi abortusz szabályozásával.⁸⁰

⁸⁰ Vö. pl. Hámori Antal, A még meg nem született emberi lény élete és a vele keletkezett fogyatékos gyermek emberi méltósága védelmének összefüggése – válasz az EBH 2015.P.11.-re, in *Jogtudományi Közlöny* (2018) 1/46–52; Herpai Annamária, Újabb jelenségek a születéssel kapcsolatos kártérítési igények körében, in *Magyar Jog* (2005) 691–701; Köles Tibor, Orvosi műhiba perek (Budapest, HVG-ORAC, 1999) 242; Lábady Tamás, A fogyatékossgal született gyermek saját jogú kártérítési igényéről, in *Családi Jog* (2006) 3/15–25; Navratyil Zoltán, Keresztülhúzott családtervezés: a gyermek, mint kár, in *Jogtudományi Közlöny* (2009) 7–8/321–333; Zakariás Kinga, Az emberi élet, mint kár? (A Legfelsőbb Bíróság 1/2008. PJE számú jogegységi határozatának vizsgálata az Alkotmány 54. § (1) szempontjából), in *Magyar Jog* (2010) 655–668; legutóbb pedig, több írását követően, összefoglalóan: Benke József, A természetűtől adott károsodással születés és a szülők vagyoni kompenzációja a formálódó hazai felsőbbbírósi gyakorlatban, in *Magyar Jog* (2022) 1–15.

Horváth Pál

KÖZÉPKORI KERESZTÉNY GONDOLKODÓK LEXIKONA

A 7. század végétől, Beda Venerabilis korától, majd a kibontakozó Karoling reneszánsztól a reformáció születéséig terjedő időszak jelentős íróit, gondolkodót, teológusokat, bölcseleket, misztikusokat, alkalmanként a természettudományok és a kánonjog jeles művelőit mutatja be a középkor szellemi életében tájékozódni kívánó olvasóknak.

Bár a középkor időhatárainak kijelölése mindig vitatott, a szerző az ókeresztény idők és a középkor közötti határvonalat az egyik oldalon Sevillai Szent Isidorus és Nagy Szent Gergely, a másikon a nagy koraközépkori enciklopédista Beda életművéénél húzta meg. Az anyag a nyugati, a latin egyházban élt szerzőkre koncentrál, de tartalmazza a velük kortárs, kevésbé ismert fontosabb görög teológusok bemutatását is. A keresztény gondolkodók mellett mintegy tíz olyan arab és zsidó tudós nevét is tartalmazza, akiknek a hatása különösen fontos volt a keresztény középkor szellemi életében.

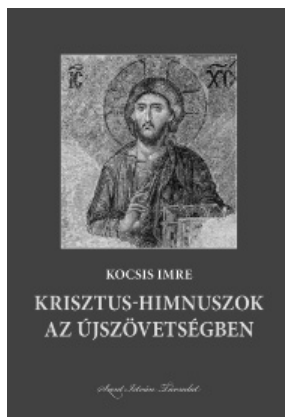
416 oldal, keménytéblás. Ára: 4800 Ft

Kocsis Imre

KRISZTUS-HIMNUSZOK AZ ÚJSZÖVETSÉGBEN

Az Újszövetség irataiban Jézus személyét illetően ugyanaz az alapvető meggyőződés tükröződik bennük: Jézus egyedülálló fiúfi kapcsolatban áll Istennel, az Atyával, s ez a kapcsolat már a földi lét előtt is fennállt. Jézus a Messiás, ő a Megváltó, aki megszabadította az emberiséget a bűn hatalmától, és üdvösségre vezet a benne hívőket. Az újszövetségi könyvekben olyan szövegek is találhatóak, amelyek igen ünnepélyes és magasztos formában tárják eléink Krisztus titkát. Ezeket a szövegeket a biblikus szakemberek gyakran a „himnusz” műfaji megnevezéssel illetik. A szerző ezek közül hetet elemez az exegézis szempontjai szerint. A szövegek kiválasztásánál fontos szempont volt az a tény, hogy ezek a mai liturgikus gyakorlatban is kiemelt szerepet kapnak. A könyv amellett, hogy betekintést nyújt az exegézis módszertanába – a Krisztusba vetett hit elmélyülését és az imaélet gazdagodását is elősegíti.

176 oldal, puhafedeles. Ára: 2900 Ft

RENDELÉS:

Szent István Társulat Vevőszolgálati Iroda
1364 Budapest, Pf. 277. • TELEFON: 318–6957
szitkonyvek.hu